

Eventyreren **ADRIAN**

Av Idar Kristiansen - Tegninger av Per Frenger

Jeg holdt ut på Sakhalin i 16 år. Så flyktet jeg sammen med 42 kamerater, og vi klarte å komme oss over til selve Asia med en båt. De som var blitt mine venner drog herjende og plyndrende gjennom landsbyene. Mot min innerste vilje ble jeg revet med.

En gang kom vi til en landsby hvor en ung, vakker pike plutselig sperret veien for meg. Jeg ropte til henne at hun skulle ha seg vekk, vi ville bare ha mat. Da hun ikke gjorde som jeg sa, stakk jeg henne ned.

Jeg må vel ha handlet uten noen som helst tanke på hva jeg gjorde. Men da jeg så de vakre øynene som brast, forstod jeg at jeg ikke mer var å regne for et menneske.

Denne historien som Adrian Jacobsen fikk høre i Øst-Sibir, i tundraens, tigrenes, frostens og straffangenes land, forteller tydelig nok at gutten fra Risøya ved Tromsø stundom kom ut for farlige typer på sine ferder i den vide verden. Men til tross for hans eventyrlige reiser til Sibir og Sydishavet, Lappland og Labrador, Det indiske arkipel og Alaska, Korea, Patagonia og Mexico, er han merkelig ukjent i hjemlandet. Dette til tross for at denne norske kjempen levde så sent som i 1944, og for lengst var hedret med såvel St. Olavsordenen som Kongens fortjenestemedalje i gull.

Hvis det er riktig å si at kattene og Jan Baalsrud har ni liv, må det være riktig å si at Adrian Jacobsen hadde bortimot nitti liv. Fra sitt trettende til

sitt treogsyttiende år var han så å si uavbrutt på farten, ofte i områder hvor ingen hvit mann før ham hadde satt sin fot. Vi burde ha råd til å huske ham.

Tretten år gammel opplevde han å se en mann forsvinne inn i buken på en 70 fots hval, lik hin Jonas i Bibelen. Jonas tok turen inn gjennom hvalkjeften, vår mann ramlet ned gjennom et hull i siden på kjempen. Hvem som var verst ute, kan bli en smaksak. Vår mann holdt i alle fall på å drukne i en blanding av sjøvann, blod og fett. Rent sjøvann er trolig å foretrekke.

I livsfare for første gang

Kort tid etter denne hendelsen opplevde Adrian for første gang at en venn druknet — på grunn av at han selv kastet redningstauet for kort. Det skulle ikke bli siste gang han så drukningsøden inn i øyet.

Første gang han selv var i virkelig livsfare, hadde han rukket å bli 14 år. Det året gjorde han sin debut-ferd til Ishavet på selfangst.

Skuta som faren eide, lå for ett anker i en åpen havn. Fjortenåringen var alene om bord som vakt. Plutselig blåste det opp til full storm. Vinden hev seg hylende ned fra fjellet, ned over båten og fjortenåringen. På et øyeblikk var fjorden et eneste kav av skumpiskede bølger. Ankeret kunne umulig holde!

I neste minutt hadde gutten gjort det andre ankeret klart og stukket ut 15 favner kjetting. Så gjaldt det å få båten

rundt, slik at ankrene stod i riktig vinkel til hverandre. Tross stormen og snødrevet klarte han å få stagfokken opp, båten rundt, ankeret ut — og seilet ned igjen. Kan andre enn den som inngående kjenner sjø og seil vurdere en slik prestasjon av en guttunge? Nepp! — 20 fiskere omkom i den stormen.

16 år gammel hadde han vært oppe ved Svalbard tre ganger. 18 år gammel var han ishavsskipper på farens skute «Elida». Han kom hjem med full fangst. Men da hadde han igjen rukket å se dødens brede grin. Sammen med en annen attenåring hadde han i fangstbåten rodd seg fullstendig vekk i tåke og is — uten kompass. Matløs og nesten motløs kjempet de seg gjennom 24 tåketette timer. Da ble det en sprekk i ullveggen, og de så skuta omtrent 8 kilometer borte, før veggen igjen lukket seg.

De rakk å ta retning av vinden, og rodde i blinde. Etter en time fyrte de av et skudd. Svartskuddet kom kloss ved.

Han ble nesten litt for bra kjent med saltvann alt i ung alder. Året etter tåketuren, i mars 1873, kullseilte han sammen med sin 7 år gamle bror Filip, broren Hans og to andre. Det var høy sjø. Han fikk slått kloen i Filip, klamret seg til en planke, klarte tross frost, brenning og dragsug å slite seg opp på et skjær. Etterpå tok han broren på ryggen og svømte gjennom isvannet over et smalt sund til fastlandet. Alle ble berget.

Turene til Svalbard ble etter hvert for korte for ham. Hans eldste bror hadde seilt ute — hadde byttet til seg elfenben i Afrika, vasket gull i Australia, gått på tigerjakt i India og slåss med sjørøvere ved Filippinene. Slikt appellerte til den yngres fantasi. Så fulgte han med en bark en kjenning førte til Valparaiso i Chile, fra Valparaiso drog han flere ganger til kullgruvene i Coronel og Lota. Der kom han plutselig til å huske at han i Coal Bay ved Isfjorden på Svalbard hadde sett kull som lå åpent oppe i dagen. Var det likevel på Svalbard han skulle gjøre sin lykke? Kunne han forvandle isødetts kull til gull?

Til Grønland etter eskimoer

Han drog hjemover, og kom til Hamburg, hvor en bror av ham var gift, i februar 1877. Der kom han i forbindelse med Hagenbeck som eide en verdensberumt dyrepark i Stellingen. Hagenbeck ville svært gjerne få tak i noen eskimoer til utstillinger rundt om i Europa. Adrian tilbød seg å hente dem.

Helt enkelt var det ikke. Først skulle det forhandles om tillatelse med danske ministre og en viss manns oldemor. Det gikk bra. Dernest skulle han komme seg til Grønland. Det gjorde han i mai med briggen «Hvalfisken» — som underveis kolliderte voldsomt med en hval. Dernest skulle han få overtalt eskimoene til å bli med på moroa. Det siste var verst.

Dette er en beretning om Adrian Jacobsen — mannen som fartet verden rundt i seksti år, ofte i områder hvor ingen hvit mann hadde satt sin fot tidligere.

Adrian hentet eskimoer på Grønland, han var i klammeri med indianere, og han så en mann forsvinne inn i buken på en 70 fots hval.

Han svevet i livsfare like ofte som noen frontsoldat — men så hadde han også 90 liv ...

Den første eskimoen som så skipet, brakk nakken i iveren etter å tjene et par pund kaffe hos den lokale kjøpmannen ved som førstemann å varsle skipets ankomst. Siden lot andre seg kante med kajakkene for å få skonrokker. Men de flyktet lik skremte kaniner unna Adrian, ettersom en skipper hadde truet noen dovne lossearbeidere med at snart kom det en mann for å hente dem til Hamburg, hvor de skulle vises fram i bur sammen med løver og tigre.

Men Adrian fikk likevel tak i sine eskimoer — to menn, en kvinne og to barn. Dessuten ervervet han en hel del utstyr til den etnografiske utstillingen. Eskimoenes ferdigheter ble beundret av prinser, konger, keiser og annet mer eller mindre fint folk over hele Europa. Til sist ble de velstående, reiste hjem, holdt månedslange gjestebud til forðervelse for andre eskimoer og til ruin for den danske stat, som foretrekker at dens undersåtter arbeider. Forbudet mot å hente eskimoer til fremvisning i Europa lot ikke vente lenge på seg.

Adrian Jacobsens neste ferd gikk til mer hjemlige trakter, til samenes Finnmark. Til Hagenbecks etnografiske utstillinger hentet han både samer og samisk utstyr. Igjen ble det europeisk rundreise med naturbarn — Hamburg, Berlin, Paris. Samene vakte ikke mindre oppsikt enn eskimoene hadde gjort.

Ferdig med den europeiske turné gikk turen til Norge. Erfaringen hadde lært Adrian at skulle han virkelig få tak i alle de etnografiske gjenstander som han ønsket fra de ulike naturfolk, måtte han ha et eget, lett manøvrerbart skip til disposisjon. Nå søkte han et slikt skip som egnet seg til bruk i nordlige farvann — han aktet seg til Nord-Amerikas arktiske egner denne gang.

Skonnert uten mannskap

Skipet fant han. Det het «Isbjørnen».

Da ishud med Adrians hjelp var grodd på skroget, stakk båten til sjøs med gunstig vind i februar. Hurtig nok ble vinden ugunstig. Da stormen la seg tredje dag, fikk de fra «Isbjørnen» se en seiler som manøvrerte høyst merkelig. Kommet nærmere oppdaget de at mastene var borte på skonnerten. Nødmaster var rigget til, på dem flagret et par stagsel. Båten virket spøkelsesaktig forlatt. Ikke et menneske var å se.

Vinden var fremdeles så sterk at et «skip oho!» ville bli feid bort fra roperen før ordene riktig hadde forlatt den. Bare ett var mulig om de ville ha skikkelig greie på skuta. Båt ble satt ut, Adrian og to karer til slet seg tross høy sjø på entrehold, og oppdaget at brått-sjøer hadde revet bort alt som het skanseledning. Ellers var skuta potte tett, ikke vann i rommet, en ny og god skute, ubegripelig hvorfor den skulle seile mennesketom som en annen «Marie Celeste»!

På dekk var alt et kaos av tauverk, seil og rigg. I kahytten det samme av bøker, hermetikkbokser, dameklær og papirer. Alt tydet på at båten var forlatt i største hast.

De burde berge skuta, mente Adrian. Nede fant de et sterkt slepetau, de to folkene ble sendt ned for å kveile det ut, Adrian stod oppe ved luka for å dra det fram. Det satte seg imidlertid fast, og da en utålmodig Adrian tok et krafttak i tauet, mens skuta slingret vilt, gikk det ikke bedre enn at han flagret til sjøs, ut over den knuste relingen.

Det nyttet ikke å rope på hjelp. Men

Adrians guder var med ham også denne gang. En tauende hang ned langs skipssiden. Han klarte å karre seg dit, og halte seg om bord. Bergingen av skuta måtte han imidlertid gi opp, ettersom gudene syntes han fikk nøye seg med «Isbjørnen», og sendte ny storm.

Det viste seg senere at skonnerten hadde tilhørt en engelskmann som på reise fra Norge ble slått over bord sammen med en av matrosene. Enken og resten av mannskapet ble tatt opp av en dansk skute. Vraket av skonnerten ble senere funnet av en los noe sør for Bergen.

Etter oppdrag fra det etnografiske museum i Berlin befant den bolde Adrian seg på Vancouverøya i 1881. Dette var indianernes område — og endenes. Under en andejakt sammen med en indianer, plumpet han uti en «myr-kanal» og måtte karre seg opp i et tre for ikke å drukne. Etter frysende timer på vaglet ble han reddet, ledet til en indianerlandsby, hvor hans nakne, hvite hud ble gjenstand for den mest grundige oppmerksomhet.

Elsket pannekaker

Indianerne var ikke ubetinget fredelige i området. En pater ble f. eks. skutt i ryggen. Da overfallsmannen fryktet straffeekspedisjon fra krigsskip, flyktet han til skogs over hals og hode. Der sultet han i hjel, mens pateren kviknet til.

Stadig vekk var Adrian i livsfare. Atter og atter var han drukningsdoden nær, på elver, på sjøer, på vann. Atter og atter holdt han på å sulte i hjel, eller fryse i hjel — på Vancouverøya, ved Beringsstredet, på Sakhalin. Atter og atter holdt han på å bli drept — av krigerske indianere, lumskt eskimoer eller dyriske, rømte straffanger. Han elsket pannekaker stekt i tran, kunne godt spise reinlav, men likte seg dårlig den gang han og hans følgesvenner i en forlatt indianerlandsby måtte ta til takke med fiskerester så heslige at selv ikke ville bukkjer klarte hverken synet

Fort. side 59

Det er lett å gå opp til plassen for Leir 3 på Normalveien, som ligger på en snøhyll på ca. 7100 meter. Men vi brukte altfor lang tid. Åtte timer tok det oss å komme opp til hyllen, og vi var helt utkjørt da vi kom opp. Normal tid opp dit er to-tre timer. Vi forklarte det med at vi hadde vært for lenge i høyden og trengte hvile nede i Base Camp. Men det skulle vise seg å være noe helt annet.

«De fire» gjør opprør

Siden vi alle tre måtte ned for å hvile, var det ingen igjen til å fortsette på ruten. Dette hadde stått klart for Norman ganske lenge, så han foreslo under middagen å droppe Normalveien og heller sette alle folk inn på å få to mann, uansett hvem det måtte være, opp gjennom Sørveggen til topps, og dermed få ekspedisjonen til å bli suksess. Vi var altfor få folk igjen til å kunne gå to ruter. Samtlige av sherpaene var enige i dette valget. De sa også at det var for kort tid til å kunne komme opp før monsunen satte inn.

Pierre Mazeaud protesterte vilt. Han var ikke kommet hit for å være bærer for noen engelskmenn, sa han (det var bare to engelskmenn i veggen). Han ville på toppen, for dette gjaldt Frankrikes ære. — Mitt hjerte er knust.... Slik fortsatte han utover kvelden. Ordene fosses ut. Norman prøvde å forklare hvorfor dette skrittet var nødvendig, men fikk ikke medhold fra Carlo Mauri og Pierre.

Neste dag drog Carlo og Pierre ned uten å spise havregroten sin. Utpå dagen ble Norman og jeg dårligere, og vi fikk beskjed av den andre legen vår om å komme ned til Base Camp for å få undersøkt hva som feilte oss. Da vi i tusmørket kom inn i leiren, traff vi på Yvette. Vi ropte til henne og fikk som svar snøballer susende rundt ørene. Som en furie løp hun rundt oss, hev snøballer og ropte skjellsord som ikke ville komme igjennom sensuren i dette bladet. Vi ble nokså forfjamsset over denne mottagelsen.

Bedre ble det ikke under middagen. Med tårene rennende nedover kinnene hoppet Yvette opp fra stolen og ropte til Norman at til natten ville hun åpne ventilene på oksygenflaskene. Vi hadde ennå to hundre flasker stående i Base Camp, og det ville vært slutten på ekspedisjonen hvis alt det dyrebare oksygenet ble sluppet ut. Dette og mer til ville hun gjøre hvis hun ikke fikk komme på toppen! Hva dette «mer til» innebar, ante vi ikke. Men vi satte tre sherpaer til å passe på flaskene den natten. Truslene var heldigvis bare tomme ord.

Dette var ikke den Yvette vi hadde kjent i tre måneder. Heller ikke Carlo, Pierre og Michel var til å kjenne igjen. Det var som å ha fire helt fremmede mehnsker foran seg. Aller fire freste om hvor urettferdig dette var. De ville dra hjem omgående og få avisene i Mellom-Europa i sving. Alle fire hadde for sterke personlige følelser involvert. Pierre ville være den første franskmann, Carlo den første italiener og Yvette den første kvinne på toppen av jordens høyeste fjell. De forstod ikke lenger at vi alle var sammen på en ekspedisjon som hadde til hovedmål og *få to mann* opp gjennom Sørveggen.

Pressemeldinger ble sendt ut over radio, og Pierre sendte telegram til den franske ambassade i Katmandu og kunnngjorde at de ville holde en pressekonferanse på flyplassen der. Han bad ambassaden om å skaffe tolk. Han ville ikke snakke engelsk mer.

Etter to dagers diskutering og av og til steinkasting fra Yvette gjorde de seg klar til å dra. Et fly ville komme til Lukla og hente dem. Det var både med sorg og lettelse vi så etter de røde ryggsekkene som forsvant nedover breen. Nå kunne vi endelig komme tilbake til normale tilstander igjen, og medisinnermannen Peter kunne undersøke oss så mye han ville.

Noen dager senere fikk vi høre over radio at de fire hadde kommet til en tom flyplass i Katmandu; ikke engang lokalpressen hadde møtt fram for å høre på dem. Så det var en stille gruppe opprørere som tok inn på Hotel Shankar den kvelden.

(Siste avsnitt kommer i nr. 46.)

Eventyreren...

Forts. fra side 11

eller lukten av dem. Han hørte gang på gang — mellom Vancouver og Yukon — sagnet om kjempfuglen som var så sterk at den kunne løfte en hval etter én klo, som helst puttet mennesker inn i gapene på sine sultne skrikerunger, som bar regnet på ryggen, lynt i sine øyne og tordenen i sine vinger. Og han hørte på Sakhalin fortellingen om den vakre høvdingdatteren som giftet seg og fikk barn med en hval, en nordkaper, som etterpå av takknemlighet mot folket hennes veidet andre hvaler, hvaler som ble skyllet opp på stranden, til føde og glede for ainoene på Sakhalins barske kyst.

Forfatter også

Et helt år streiftet han omkring i det nordlige Alaska, sammen med indianere og eskimoer. Området var ubetrådt av hvit manns fot, selv ikke de mest garvete gullgravere våget seg så langt nord. Til tross for alle de gjenvendigheter han som vitenskapens tjener fikk gjennomgå i snø- og isødet, ønsket han landet. Det forstår man av denne skildringen hans:

— Langt, langt bortover strakte den evige, glødende tundra seg mot sør, badet i solstrålernes glans. Et vell av lys og en ren flodbølge av purpur bredte seg ut over den uendelige sletten. Det skinte og glitret, det flumret og dirret som om millioner av diamanter var dukket ned i et lysthav. Mot vest nærmet solskiven seg horisonten, mot øst hevet fjellene seg høyere og høyere oppover langs Yukon, solen kastet sine skygger over kløfter og bratte daler, blått og grått vekslet i uendelige nyanser. Gjennom den øde og forlatte tundra og gjennom skogene som badet seg i aftensolen, gled den mektige Yukon som et storslagent, gyllent belte. — — — Herregud, hvor vidunderlig vakker var ikke jorden!

Dette var i 1883, Adrian var da 27 år, 28 år gammel reiste han via St. Petersburg til Sibir, til Sakhalin og områdene ved Amur. Men hverken denne eller hans mange senere reiser skal vi gå nærmere inn på her. Nevnes bør imidlertid at såvel Oslo som Bergen museum har mottatt etnografiske bidrag fra ham, i likhet med så mange andre museer verden over. I 1893 deltok han ved Chicago-utstillingen med etnografia fra 25 folkeslag utenfor Europa, samlinger som kom til å danne grunnstammen for Field Columbian-museet.

En mann å skrive bok om? Jovisst. Han har selv skrevet flere, såvel på norsk som på tysk. ■

Morgendusjens pluss!

for oss menn- MENNEN

ENEFORHANDLER I NORGE: A/S W. JORDAN BØRSTE & PENSELFABRIK